

Đoko Đukić

Nepoznati čovjek bio je Španac

Pitanje:

Molimo Vas iznesite nam Vaše utiske o pripremama za organizovanje narodnooslobodilačkog ustanka na teritoriji Bogutovog sela i Ugljevika? Vaši utisci mogu da obuhvate vrijeme i bitku na Vukosavcima kada je izginuo štab Majevičkog partizanskog odreda — kao i druge Vama poznate događaje perioda do završetka rata.

Odgovor:

Prije rata radio sam kao rudarski radnik u rudniku Ugljevik. Moj posljednji radni dan u rudniku bio je 5. aprila 1941. godine. To je bilo neposredno uoči bombardovanja Beograda od strane njemačke avijacije. A kako sam to saznao i doživio pokazaću sa nekoliko detalja. 6. aprila 1941. godine bio sam u kući Bože Mićanovića. Tom prilikom tu su se još nalazili: Petar Radovanović-Peća i Miloš Mičić, stolarski radnik u Ugljeviku. Božo Mićanović je bio mašinbravar u rudniku Ugljevik. Božo je bio jedini čovjek u našem kraju koji je imao radio-aparat. Upravo tada u radio-vijestima koje su emitovane između 8—9 sati saznali smo da je Beograd bombardovan. Tako smo saznali da je rat otpočeo. Ova vijest na nas prisutne djelovala je nekako zastrašujuće. Radio-vijesti koje smo tada čuli bile su neposredan povod za naš razgovor o prikupljanju oružja. Vjerovali smo da će se morati organizovati narodni ustanak.

Kajem aprila 1941. godine u žandarmerijsku stanicu u Ugljeviku stiglo je nekoliko motociklista u njemačkim uniformama. Tada je smijenjen Đuro Bižić, dotadašnji komandir stanice. Na njegovo mjesto postavljen je neki Prešer. Nakon nekoliko dana u Ugljeviku su formirane i ustaške jedinice. Pristupili su i organizovanju ustaške mladeži. Zlatko Poljak bio je komandir ustaške mladeži. Između ostalih u ustaškoj mladeži bio je i Gavela Derviš iz Ugljevika.

Ustaše i žandarmi su preduzeli mjere za oduzimanje oružja. Pozivali su vojnike stare jugoslovenske vojske da lično predaju oružje i odijela. Vojnici koji su

se odazvali njihovom pozivu u Bijeljini otpremljeni su u zarobljeništvo. Iz našeg kraja u zarobljeništvo su otpremljeni Rajko Bojić i Cviko Stojanović.

Kada sam na pomenutom skupu u kući Bože Mićanovića sa grupom radnika čuo prve vijesti o njemačkom vazdušnom napadu na Beograd, povelu smo razgovor o novonastaloj situaciji. Ja ne znam da li su pomenuti radnici bili članovi Komunističke partije. No, poznato mi je da su bili napredni radnici. Među njima se najviše isticao Petar Radovanović. Objašnjavao nam je da nastupa teško vrijeme i da će napredni ljudi biti proganjani. Govorio je da će se formirati Nezavisna Država Hrvatska, da će Pavelić doći na vlast.

Kada je počeo rat između Njemačke i Sovjetskog Saveza, ustaše su u Ugljeviku počele da proganjaju naprednije radnike i seljake. Odmah su bili internirani: braća Milošević iz Ugljevika, Božo Mićanović, Petar Radovanović, Miloš Mičić, radnici iz Ugljevika, braća Rankić, Mikan Marković, Đorđe Milanović i sin mu Ljubiša, iz Ugljevika, i mnogi drugi napredniji ljudi iz ove okoline. Smijenili su predstavnike stare vlasti — knezove i kmetove — i postavili svoje ljude. U Ugljeviku je do tada bio knez Ranko Rankić. Na njegovo mjesto su postavili Voju Filipovića. U selu Bogutovu ustaše su smijenile Spasoju Perića, dotadašnjeg kneza. Na njegovo mjesto su postavili Peru Lazića. U Zabrđu su ustaše smijenile Jeftu Gajića, a postavili Savu Jelića. Novopostavljeni knezovi naređivali su određenim ljudima da se redovno javljaju ustaškim vlastima. Tjerali su ljude da ustupaju ustaškim vlastima sve ono što su zahtijevali.

Što se tiče priprema narodnog ustanka u Ugljeviku i Bogutovu Selu — iznijeuću nekoliko detalja. Jednog dana, početkom jula 1941. godine čuvao sam ovce. Tada je naišao jedan čovjek, inače povisok, koštunjav. Na sebi je imao srbijansku odeću. Upitao me da li znam gdje je kuća Kaje Milivojevića. Interesovao se da li Kajo ima ovaca za prodaju. Pokazao sam mu u kome pravcu treba da ide kući Kaje Milivojevića.

Iste večeri sam primijetio da se moj otac sprema da negdje izađe. Došao je i Tajo, brat moga oca. Otišli su zajedno prema kući Milivojevića. Druge večeri opet je moj otac Stevan Đukić zajedno sa Tajom nekud otišao. Spremio sam se i kradom krenuo za njima. Otišli su i sklonili se u kukuruze. Tu se okupilo osam-šest ljudi. Počeli su nekakav razgovor. Neprimijetno sam prišao njima nastojeći da čujem njihov razgovor. Odjednom su me opazili i uhvatili. To je bio jedan momenat od kada sam počeo da radim, momenat moga opredjeljenja. Otac je počeo na mene da viče ali sam na ovom skupu prepoznao čovjeka, koji se interesovao za kuću Kaje Milivojevića. Taj čovjek je bio Fadil Jahić—Španac. Španac je rekao da me ne treba tjerati i dodao: »Takvi nama trebaju, neka prisustvuje sastanku i on će dobiti određene zadatke«. I tako sam učestvovao u daljem toku sastanka. Objasnili su mi da su oni rukovodioci — organizatori ustanka na Majevici i Semberiji. Govorili su da vrše pripreme za podizanje ustanka u ovom dijelu Semberije i Majevice. Na sastanku su učestvovali: Milenko Stojaković, Stevo Popović, Perica Čuskić, Jusuf Jakubović i neki drugi čijih se imena više ne sjećam. Iz Bogutova Sela bili su prisutni Stevan Đukić, Tejo Đukić, Kajo Milivojević, Rado Milivojević, Savo Petričević, Cvijetin Petričević, Gligor Pajić i ja.

robljeništvo. Iz našeg
lanović.

sa grupom radnika
ad, povelu smo razgo-
dnici bili članovi Ko-
dnici. Među njima se
astupa teško vrijeme
irati Nezavisna Drža-

za, ustaše su u Ug-
mah su bili internira-
vanović, Miloš Mičić,
lanović i sin mu Lju-
e. Smijevali su pred-
ljude. U Ugljeviku je
avili Voju Filipovića.
eg kneza. Na njegovo
eftu Gajića, a posta-
im ljudima da se re-
u ustaškim vlastima

utovu Selu — iznije-
uvao sam ovce. Tada
ao srbijansku odeću.
ovao se da li Kajo
da ide kući Kaje Mi-

gdje izađe. Došao je
a. Druge večeri opet
remio sam se i kra-
okupilo osam-devet
ma nastojeći da ću-
bio jedan momenat
ac je počeo na mene
nteresovao za kuću
e je rekao da me ne
tanku i on će dobiti
ka. Objasnili su mi
mberiji. Govorili su
e i Majevice. Na sa-
a Ćuskić, Jusuf Ja-
Sela bili su prisutni
avo Petričević, Cvi-

Meni je postavljen zadatak da okupim omladince u koje imam povjerenje. Naš je zadatak bio da sakupljamo oružje, municiju, sanitetski materijal, odjeću, obuću i dr. Istovremeno trebalo je da se organizujemo za prve diverzije na rušenju mostova, pruge, sjeću telefonskih stubova.

Na sastanku sam dobio zadatak da odvedem Pericu Ćuskića u Donju Bukovicu. Perica je bio nešto bolestan. Trebalo je da iz Bukovice donesem neko oružje.

U Donjoj Bukovici smo se javili Branku Simiću. Na ugovorenom mjestu sastanka sa Simićem dobio sam 10-12 kg. rudarskog eksploziva i neke kapsule. Dobio sam i jednu vojničku torbu i sve sam to donio u Ugljevik. Iz Ugljevika je Pero Milivojević ovaj materijal odnio u Vukosavce. Iz Vukosavaca je sa Milivojevićem došao i Tomislav Ramljak. Donijeli su dvije puške i jedan pištolj.

Jedne večeri Tomislav Ramljak i Pero Milivojević saopštili su nam zadatak za izvođenje jedne značajne akcije. Trebalo je izvršiti sjeću telefonskih stubova na relaciji Suho Polje—Janja; Suho Polje—Ugljevik i Suho Polje—Bijeljina. Dakle, trebalo je Suho Polje potpuno odsjeći od pomenutih mjesta. Za izvršenje ovog zadatka okupili su se: Tomislav Ramljak, Đuro Lazić, Milo Mičić, Ćedo Đukić, Rade Perić, Branko Savić i ja. Izvršili smo postavljeni zadatak i organizovali neki svoj logor kod Savića u Ugljeviku.

Poslije nekoliko dana eksplozivom smo onesposobili jednu mašinu na mostu. Lokomotivu je čuvao Toma Jeftić—Novaković. Pustili smo ga i naredili mu da odstane od saradnje sa ustašama. Tomo je otišao u Zabrđe i u nekoj ustaškoj stanici prijavio nas sve poimenično. Ustaše su naredile Tomi Jeftiću da osmatra gdje se nalazimo i gdje logorujemo. Jednog jutra u julu 1941. godine ustaše su blokirale naš logor. Gavro Savić primjetio je ustaške namjere i pripreme i mi smo uspjeli da blagovremeno napustimo naš logor. U logoru su našli nešto municije i naše ležaje — to su zapalili i kuću i štalu Gavre Savića. Mi smo i dalje nastavili s našim akcijama. Posjekli smo telefonske stubove između Koraja i Zabrđa i Zabrđa i Bijeljine. U to vrijeme u Vukosavce je dolazio Cvijetin Mijatović—Majo. U Vukosavcima su već bili Španac i Irac. Tih dana otpočelo je formiranje partizanskog odreda. Pored pomenutih akcija obavljali smo i neke kurirske poslove. 9. avgusta iste godine Branko Perić, vršeći kurirske poslove, bio je uhvaćen. Međutim, pošta nije dospjela u ruke neprijatelja, jer je istu tada nosio Tejo Đukić. Partizani su se tada pripremili da izvrše akciju na neprijatelja a kada su došli u Pecku Tomo Jeftić je obavijestio ustaše i tako je jedna od akcija propala.

U Mačvi je u to vrijeme bio razvijen partizanski pokret. Tada su u Mačvu bili upućeni Stevan Đukić, Pero Kerović i još neki drugi. Njihov zadatak je bio da uhvate vezu sa mačvanskim partizanskim odredom.

U izvršenju ovog zadatka imali smo i poteškoća. Blagoje Kerović iz naše grupe ovom prilikom je poginuo. Tih dana 1941. i početkom 1942. godine organizovali smo raznovrsne akcije. Primjera radi: Danilo Tojić, Rajin Šakotić i ja bili smo određeni da miniramo most između Lopara i Čelića. Cilj je bio da onemogućimo dolazak neprijatelja iz Brčkog. Sva trojica smo bili mineri i ovu akciju smo uspješno izveli.

Nakon 48 sati borbe oslobodili smo Lopare. U Vukosavcima smo imali organizovanu ločnicu. Tada je došlo do napada, neke vrste ofanzive neprijatelja. Napad

su preduzele ustaše iz Čelića, Teočaka, Koraja, te iz pravca Lopara, Ugljevika. Blokirali su sela: Tobut, Priboj i druga. Tom prilikom popaljene su mnoge kuće po selima. Tada sam se nalazio u selu Tobut. Sklonio sam se u jednu pećinu. Kada su se naše jedinice vratile premješten sam u bolnicu u Vukosavcima.

U tom vremenu došlo je do zajedničke akcije partizana i četnika na Koraj. Četnici su tom prilikom izvršili masakr nad stanovništvom. O tome mi je u bolnici pričao Mirko Filipović, inače komandir jedne partizanske čete. Oni su navodno za ovaj način htjeli da se osvete ustašama za njihova zlodjela.

Narod nije odobravao pljačku i ubijanje od strane četnika. On ih je masovno osuđivao. Ljudi su govorili — treba se boriti protiv neprijatelja. Bratoubilački rat ljudi nisu odobravali. To su naročito isticali i Milorad Lukić, Mihajlo Marković, Savo Petričević, Cvijetin Petričević, Tejo Đukić i drugi naši borci.

Prvi četnici u Ugljeviku pojavili su se u septembru 1941. godine. Bilo ih je desetak. Predvodio ih je Đuro Bižić. Zatim se pojavljuju četnici: Stevo Damjanović, Perika i Brano Tešić iz Bogutova Sela, te Stanko Todorović i Jeremija Lazić. Neki od njih bili su podoficiri u bivšoj jugoslovenskoj vojsci. Tako dolazi do izvjesnog omasovljenja četničkog pokreta. Oni vrše mobilizaciju ljudstva u svoje redove i nastavljaju sa pljačkom, tučom i proganjanjem ljudi.

Srbo Gligorović i Stevo Popović, organizatori narodnog ustanka, saopštili su mi da, pošto nisam kompromitovan — odem u četnike. Trebalo je da pratim četničke namjere, i uz druge podatke da o tome obavještavam za to zadužene drugove.

Prijavio sam se četničkom vođi Đuri Bižiću. Četnici su me primili. Češće sam se sastajao sa partizanima Srбом Gligorovićem i Stevom Popovićem. Davao sam im potrebne informacije i podatke o četnicima. Organizovao sam jednu grupu, u kojoj su se nalazili: Svetozar Petričević, Milovan Petričević, Milo Mičić, Pero Milivojević, i Božo Milivojević i dr. Ova grupa je stalno saradivala sa partizanskim pozadinskim radnicima. Grupa je radila ilegalno. Pratili smo namjere četnika. Četnici su jednog dana krenuli u potjeru za partizanima u predjelu Mamutove Vode. Uoči ove četničke akcije odžali smo sastanak naše grupe sa Stevom Popovićem u kući Ostoje Kerovića. Četnici su uzaludno lutali nekoliko dana po šumama. Imali su namjeru da pronađu Stevu Popovića, ali mi smo Stevu na vrijeme obavijestili. Akcija četnika bila je bezuspješna.

U to vrijeme VI brigada se vratila iz Srema u Trnovu. Četnici su sakupili svoje snage s namjerom da izvrše napad na VI brigadu u Trnovi. Preko Stanka Todorovića, načelnika četničkog štaba doznali smo o namjeri četnika. Obavijestili smo rukovodioce koji su se nalazili u Trnovi o namjeri četnika. U Trnovi su bili drugovi Rodoljub Čolaković, Cvijetin Mijatović, Todor Vujasinović i dr.

Dogovorili smo se da ljudi iz moje grupe utvrde kojim će se pravcima kretati kolone četnika, kao i vrijeme napada na Trnovu. Mi smo ovaj zadatak obavili. Moja grupa tada se uključuje u VI brigadu i osujećuje namjere četnika. Tako smo opkolili logor četnika Đure Bižića. S njim su bili četnici popa Save sa Trebave, koji su bili na sektoru Gornje Zabrde, Maleševci, Jovanovićevo Brdo i Gornji Tutnjevac. To je bila čuvena bitka na Maleševcima. Došlo je do bor-

opara, Ugljevika. Blo-
e su mnoge kuće po
ednu pećinu. Kada su
rcima.

a i četnika na Koraj.
tome mi je u bolni-
te. Oni su navodno za

ika. On ih je masov-
ateljja. Bratoubilački
ić, Mihajlo Marković,
ci.

godine. Bilo ih je de-
i: Stevo Damjanović,
Jeremija Lazić. Neki
o dolazi do izvjesnog
iva u svoje redove i

og ustanka, saopštili
Trebalo je da pratim
a za to zadužene dru-

ne primili. Češće sam
vićem. Davao sam im
jednu grupu, u kojoj
ić, Pero Milivojević,
partizanskim pozadin-
e četnika. Četnici su
utove Vode. Uoči ove
opovićem u kući Os-
nama. Imali su nam-
e obavijestili. Akcija

etni su sakupili svo-
vi. Preko Stanka To-
ika. Obavijestili smo
rnovi su bili drugovi
dr.

će se pravcima kre-
ovaj zadatak obavi-
mjere četnika. Tako
etni popa Save sa
ševci, Jovanovićevo
ma. Došlo je do bor-

be u kojoj su četničke formacije razbijene, a mnogi četnici pohvatani. Među uhvaćenim bio je i neki Jovo Tejić, poznati koljač. Nakon dogovora odlučeno je da se četnički koljači pobiju, a ostali puste, pa neka sami odluče da li će u partizane ili kućama. U ovoj borbi četnici su razbijeni, a njihov komandant Bižić je poginuo.

Poslije ove akcije meni i mojoj grupi saopšteno je da i dalje ostanemo u četnicima.

To su nam saopštili Cvijetin Mijatović i Tošo Vujasinović, Risto Petričević, Pero Milivojević i ja — dobili smo zadatak da dovedemo nekog Zeku zamjenika komandanta četničkog štaba u štab VI brigade na razgovor. Trebalo se sa Zekom dogovoriti da četnici ne napadaju partizane već da budu neka vrsta zaštite od napada ustaša iz Ugljevika, Lopara, Teočaka, Janje, Koraja i Bijeljine.

Nakon nekoliko dana ubijedili smo Zeku Lalića i on je došao na razgovor u štab VI brigade. Zeko je odmah pogazio dogovor. Otišao je u Ugljevik i obavijestio domobransku posadu o položajima partizana. Domobranci su odmah iz topova počeli da tuku položaje na kojima su se nalazile partizanske jedinice.

Mi smo i dalje ostali u četnicima. Oni su nekako vjerovali u člana naše grupe Teju Đukića. No, ipak su ga na posljetku ubili. Jednog dana navratili smo u kuću Josipa Lakića. U kući smo zatekli Zeku Lalića, Milana Markanovića, Marka Lugonjića, Milana Marića, Periku Tešića i vojvodu Kerovića. Zeko je tada rekao da smo mi partizanski kuriri, da smo i njega odveli na razgovor sa partizanima. Mi smo se branili i tražili da nas pretresu. U odbrani smo tražili da se Zeko pretrese, nastojeći da izazovemo sumnju četnika u njega.

Pošto su nas pustili pobjegli smo u Bogutovo Selo i sklonili smo se u kuću Mladena Perića. Ovdje smo doznali od Cvjetka Lalića da Zeko sa četnicima treba da dođe i da nas pohvata i likvidira i odmah smo napustili kuću. Četnici su zaista došli. Opolikli su kuću, istukli domaćina i odnijeli mu odjeću. Tako je moja grupa ostala u četnicima sve do 2. marta 1943. godine.

Grupa u kojoj sam se nalazio sklonila se kod Save Petričevića. Napisali smo pismo drugovima u Trnavi i poslali ga po Joki Petričević. Pitali smo drugove — šta sada da radimo. Nakon pet dana stigao je odgovor da dođemo u Trnovu. Nakon ovog odgovora otišli smo u Trnovu. Tu smo našli 12 ljudi. To je bila jedna grupa koja se odvojila od četnika i počela da saraduje sa partizanima. Na čelu grupe bio je Gligor Radovanović—Gico.

27. januara 1943. godine, nedovoljnom oprežnošću četnici su opkolili grupu. Neke su pohvatili i razoružali, a neke, među kojima Čedo Đukić, Gligor Radovanović i Rade Savić su uspjeli da pobjegnu. Međutim, Rade Savić je nešto kasnije naišao na četničku zasjedu i poginuo.

Tih dana formirana je jedna udarna partizanska grupa. U grupi su se nalazili: Čedo Đukić, Gligor Radovanović, Panto Marinković, Risto Banović, Milko Banović, Spasoje Petković, Rijan Petković i dr. Udarna grupa je imala zadatak da pravi zasjede četnicima, razbija njihove redove i vrši razne diverzije. Komandir ove grupe je bio Gligor Radovanović, a ja sam bio komesar. Grupa je operisala na teri-

toriji Zagona, Zabrdā, Maleševaca, Tobuta, Bogutovog Sela, Ugljevika itd. Upravo tih dana Mićo Petrićević, Svetozar Petrićević, Milo Mićić i ja primljeni smo za članove Komunističke partije.

Za to vrijeme karakteristično je pokrštavanje Srba. Pokrštavanje su zahtijevale ustaše. Organizator pokrštavanja bio je Vojo Filipović. Porodicama koje se pokrste, tj. pređu na rimokatoličku vjeru garantovano je neko sledovanje, kao i bezbednost od interniranja i sl. Pokrštavanje se obavljalo bez ceremonijala. Pokršteni su dobijali neke legitimacije.

Pokrštavanje je bilo masovno i u Ugljeviku (Dragojević, Falčić i Boljak). Čovjek se nije mogao zaposliti ukoliko se nije pokrstio. Jedino Vlado Marinković se nije pokrstio.

Na kraju se sjećam još jednog detalja. Jednog dana komandir žandarmerijske stanice došao je u kuću Save Petrićevića. Tražio nas je, ali Savo je odbio da mu kaže gdje smo. Kasnije smo doznali da je taj komandir bio komunista iz Bjelovara. Dolazio je u Ugljevik po nekom zadatku. Kasnije smo saradivali i dogovorili smo se o napadu na Ugljevik za 16. VI 1943. godine u 16.00 sati.

Ugljevik je lako oslobođen. Ovo utoliko prije, jer je Nuriya Tvica iz Orašja, inače komandant legije, saradivao sa ustanicima, što je imalo za rezultat povoljnije okolnosti u borbi za oslobođenje Ugljevika.

(Razgovor vodio Bojo Pantić, a redakciju teksta izvršio Dragan Kecman).